

กระบวนการวิธีปรุงแนวเพลงสำหรับการบรรเลงกระจับปี่และซอสามสาย

THE PROCEDURES OF COMPOSING MUSIC STYLES FOR PLAYING KRACABPI AND SAW SAM SAI

สมภพ เขียวมณี*

SOMPPOP KHIEOMANI

(Received: April 5, 2021; Revised: May 15, 2021; Accepted: June 1, 2021)

บทคัดย่อ

งานวิจัยสร้างสรรค์นี้เป็นการวิจัยสร้างสรรค์ทางดนตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์ทางเพลงสำหรับการบรรเลงกระจับปี่และซอสามสาย ใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต ผู้วิจัยสร้างสรรค์กระบวนการวิธีปรุงแนวเพลงด้วยเทคนิคกระจับปี่และซอสามสาย สร้างสรรค์ทางบรรเลงจำนวน 3 เพลง ได้แก่ 1. โหมโรงสาธิตการ 2. เพลงพกาภิรมย์ สองชั้น 3. เพลงพญานาค เถา ซึ่งเป็นผลงานการประพันธ์ทำนองหลักโดยรองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกักรัซต์ ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

การสร้างสรรค์ทางบรรเลงกระจับปี่ ผู้วิจัยสร้างสรรค์ทำนองโดยนำลักษณะการติดของกระจับปี่ มาเป็นแนวทางในการสร้างวิธีการติด ลักษณะวิธีการดำเนินทำนองใช้ลักษณะการติดต่าง ๆ ที่ละเสียง การติดซ้ำเสียง การติดทำนองเก็บและการติดกระทบสายเปล่าทุก ๆ ทำยวรรค ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลักไว้เป็นสำคัญ

การสร้างสรรค์ทางบรรเลงซอสามสาย ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลักไว้เป็นสำคัญ ทั้งเสียงลูกตกและกลุ่มเสียงของทางเพลง โดยคงลักษณะอันโดดเด่นของซอสามสายไว้ คือ ลักษณะการสีประสานเสียง คู่ประสาน การดำเนินทำนองไม่ซับซ้อนมากนัก ใช้สีแบบห่าง ๆ ผสมกับการสีทำนองเก็บ

คำสำคัญ : วิธีปรุงแนวเพลง การสร้างสรรค์ทางเพลง กระจับปี่ ซอสามสาย

* สาขาวิชาเครื่องสายไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Abstract

This creative arts research is musical research. It aims to create music for playing Kra Jab Pi and Sor Sam Sai and preserving and promoting the use of them. This study employed qualitative research methodology. In this research, three songs, namely, Sa Dhu Karn, Paka Phi Rom Song Chan, and Paya Nark Tao, were remodified into new styles using techniques of playing Kra Jab Pi and Sor Sam Sai. Originally, the main melodies of these songs were created by Associate Professor Dr. Narongchai Pidokrajt. The results show as follows:

To create the new styles of playing Kra Jab Pi, the researcher created the new melodies and designed new styles of playing methods. The characteristics of playing the main melodies are: strumming each note far apart from one to another; repeating the notes; playing all the notes in each bar line; playing two notes in strumming in the end of each line, while keeping the main melodies of the songs.

For Sor Sam Sai, the main melodies of the songs are kept both the final note of each bar line and the sound groups of the song styles. The main characteristic of playing Sor Sam Sai, which is playing chord, is also maintained. The conduct of the main melody of each song is not complicated by using only playing the main final notes in each bar line and playing all notes in each bar line.

Keywords: composing, Creative music, Kracabpi, Saw Sam Sai

บทนำ

ดนตรีไทยเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติ บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน วงดนตรีไทยมีพัฒนาการมายาวนานตามลำดับจนเป็นรูปแบบมาตรฐานใช้เป็นแบบแผนในปัจจุบัน วงดนตรีไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ วงปี่พาทย์ วงเครื่องสายไทย และวงมโหรี วงดนตรีไทยเกิดจากการนำเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ มาประสมรวมเป็นวงดนตรีเพื่อวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม 2. เพื่อใช้ประกอบการแสดง

และ 3. เพื่อการขับเคลื่อนให้ความบันเทิง การบรรเลงดนตรีในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานพระราชพิธี งานรัฐพิธี งานมงคล และงานอวมงคลต่าง ๆ ปัจจุบันขั้นตอนพิธีการต่าง ๆ มีการรวบรัดขั้นตอนเข้าไป ทำให้วงดนตรีไทยมีบทบาทในการรับใช้สังคมลดลงเช่นกัน ตัวอย่างเช่น งานมงคลสมรส จะใช้วงมโหรีหรือวงเครื่องสายไทยในการบรรเลง ขับกล่อม บรรเลงกล่อมทอก่อนวันงานและบรรเลงในวันงานมงคลสมรส ปัจจุบันการบรรเลงในวัน กล่อมทอได้หายไปคงเหลือบรรเลงเฉพาะวันงานพิธี บรรเลงรดน้ำสังข์ และบางครั้งเจ้าภาพ ระบุขอวงดนตรีวงเล็ก จัดการบรรเลงแบบไม่ครบวง ระบุเฉพาะเครื่องดนตรีบางชนิด และ จำนวนในการบรรเลงลดลงอย่างน่าใจหาย กลายเป็นเสียงมโหรี เสียงดนตรีไทยจากแผ่นซีดี เพลงเข้ามาแทนที่ เป็นต้น เหล่านี้ทำให้บทบาทของวงดนตรีไทยและเครื่องดนตรีไทยลด น้อยลง ประกอบกับประชาชนทั่วไปเริ่มห่างจากดนตรีไทยที่ใช้ประกอบพิธีต่าง ๆ ออกไป ทุกที่ เครื่องดนตรีไทยบางชิ้น เช่น กระจับปี่และซอสามสาย ปัจจุบันมีการใช้ในการบรรเลง จำนวนน้อยและมีผู้ที่สามารถบรรเลงได้น้อยลงทุกที่ เริ่มจะเลื่อนลงไปจากความทรงจำ ของคนไทย ซึ่งเป็นการส่งสัญญาณไม่ดีนักต่อวงการดนตรีไทย

เครื่องดนตรีไทยเป็นสมบัติของชาติอย่างหนึ่งที่ไม่ควรให้สูญสลายไปหรือมีอยู่เฉพาะ ในพิพิธภัณฑ์เท่านั้น ดนตรีที่โบราณจารย์ได้คิดประดิษฐ์ไว้ มีพัฒนาการในการปรับปรุงจน เป็นแบบแผนและใช้บรรเลงกันมาแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน เครื่องดนตรีเหล่านั้นควรมี เสียงดังกังวานขับกล่อมผู้คน ไม่ใช่อยู่ในความเงียบ เก็บวางไว้อยู่ในตู้ของพิพิธภัณฑ์เท่านั้น ดังความตอนหนึ่ง ในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัด สุโขทัยวันที่ 25 มกราคม 2507

“...ชาติไทยเรานั้นได้มีเอกราช มีภาษา ศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นของตนเอง มาช้านานหลายศตวรรษแล้ว ทั้งนี้เพราะบรรพบุรุษของเรา ได้เสียสละอุทิศชีวิต กำลังทั้งกายและใจ สะสมสิ่งเหล่านี้ไว้ให้เพื่อพวกเรา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ให้คงทนถาวร เป็นมรดกของ อนุชนรุ่นหลังต่อไป ข้าพเจ้าเห็นว่าโบราณวัตถุและศิลปวัตถุทั้งหลายนั้นเป็น สิ่งสำคัญยิ่งที่ชี้ให้เห็นอดีตอันรุ่งโรจน์ของชาติไทยเรา เป็นประโยชน์แก่ การศึกษาทั้งในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดี และวัฒนธรรม จึงควร ที่ทุกฝ่ายจะได้ช่วยกันทะนุถนอมบำรุงรักษาอย่าให้สูญสลายไป...”

(พระบรมราโชวาท, 2562)

ผู้วิจัยในฐานะครุดนตรีไทยเห็นความสำคัญของเครื่องดนตรีไทย 2 ชนิด ที่มีความเสี่ยงจะถูกกลืนเลือนหายไป มีการนำไปใช้ และมีผู้บรรเลงได้น้อยลง คือ กระจับปี่และซอสามสาย ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีของไทยมีมาแต่โบราณ กรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้ประกาศขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย ประเภทศิลปะการแสดงประจำปี พ.ศ. 2554 และ พ.ศ. 2555 ตามลำดับ ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญจึงมีความคิดสร้างสรรค์กระบวนการวิธีปรุงแนวเพลงสำหรับการบรรเลงกระจับปี่และซอสามสาย เป็นการสร้างสรรค์วงดนตรีเพื่อเพิ่มช่องทางในการส่งเสริมเครื่องดนตรีของไทย คือ กระจับปี่และซอสามสาย โดยนำเข้าไปบรรเลงประสมวงกับเครื่องดนตรีของไทย ทำจุดเน้นความไพเราะของดนตรีให้เป็นที่ประจักษ์อย่างแพร่หลาย ใช้วิธีการเผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์และนำไปใช้ในกระบวนการศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ต่าง ๆ ในสังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ดังความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศิลปากร ณ วังท่าพระ วันที่ 12 ตุลาคม 2513

“...งานด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม นั้น คือ งานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญา และทางจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุทั้งองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ ของความเจริญ ด้านอื่น ๆ ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรา รักษาและดำรงความเป็นไทย ได้สืบไป...”

(พระบรมราโชวาท, 2562)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำกระจับปี่และซอสามสาย ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีในวงมโหรีเครื่องสี่ เป็นหลักในการบรรเลงจากนั้นนำเครื่องดนตรีอื่น ๆ เข้ามาร่วมบรรเลงตามบริบทเพลงเพื่อให้เกิดความไพเราะ เช่น ซอด้วง ซออู้ กรับพวง ฆ้องวงใหญ่ เป็นต้น และทำการสร้างสรรค์กระบวนการวิธีปรุงแนวเพลงด้วยเทคนิคสำหรับกระจับปี่และซอสามสาย สร้างทางบรรเลงจำนวน 3 เพลง ได้แก่ 1. โหมโรงสาธุการ 2. เพลงผกาภิรมย์ สองชั้น 3. เพลงพญานาค เถา เพื่อใช้บรรเลงโดยใช้ทำนองหลักเพลงของรองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์ ผลงานสร้างสรรค์ชุดนี้เพื่ออนุรักษ์เครื่องดนตรีของไทย มีการสืบทอด ยกระดับมาตรฐานให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และพัฒนาต่อไปให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป



ภาพที่ 1 กระจับปีขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก
ที่มา : วราภรณ์ เชิดชู (2561, น. 961)



ภาพที่ 2 ซอสามสาย
ที่มา : ผู้วิจัย

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างสรรค์ทางเพลงสำหรับการบรรเลงกระจับปี่และซอสามสาย

วิธีการศึกษา

งานวิจัยสร้างสรรค์ เรื่อง กระบวนวิธีปรุงแนวเพลงด้วยเทคนิคสำหรับการบรรเลงกระจับปี่และซอสามสาย ใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษากระบวนวิธีการปรุงแนวเพลงสำหรับการบรรเลงกระจับปี่และซอสามสาย เพื่อสร้างสรรค์เพลงสำหรับการบรรเลงกระจับปี่และซอสามสาย และเพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่เครื่องดนตรี กระจับปี่ และซอสามสายให้นำไปใช้ประโยชน์มากขึ้น ทั้งนี้ได้ทำการศึกษาโดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต โดยมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2562 ถึงเดือนกันยายน 2563 ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่น่ามาใช้ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจัดแบ่งการรวบรวมข้อมูล ดังนี้ ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องกระบวนวิธีปรุงแนวเพลงด้วยเทคนิคกระจับปี่และซอสามสาย โดยผู้วิจัยนำมารวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลในประเด็นที่มีความสัมพันธ์กับงานวิจัยที่นำไปสู่การศึกษาในรายละเอียดเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับกระจับปี่และซอสามสาย เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษา จำแนก ตรวจสอบข้อมูล และบันทึกเป็นประเด็นต่าง ๆ ลงในโปรแกรม Microsoft Word จากนั้นนำไปจัดเรียงและวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรี

3. การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยตรวจสอบความแม่นยำ (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อคำถามข้อมูลภาคสนามทุกครั้งที่เก็บข้อมูลด้วยการดูข้อคำถามว่าสื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ ในขณะที่สัมภาษณ์ได้คำตอบที่สอดคล้องกับข้อมูลเดิม และข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่น ๆ ในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Tri – angulations) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล โดยการรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง และในด้านวิธีรวบรวมข้อมูลจากบุคคลข้อมูล เอกสาร และสื่อที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation)

ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม แล้วนำมาบันทึกรวมทั้งพิจารณาภิรยาทำทาง พฤติกรรม บรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อมาประกอบการแปลความหมายร่วมกับการเก็บข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงและการบันทึกภาคสนามในหลาย ๆ วิธี และมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธี Member Check โดยนำข้อมูลที่ได้กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านหรือกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่ารายงานการวิจัยมีข้อมูลต่าง ๆ ที่มีความครอบคลุมเพียงพอในการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ และอธิบายลงข้อสรุปผลการศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เพลงที่นำมาเรียบเรียงเป็นทางบรรเลงของวงมโหรีเครื่องหก จำนวน 3 เพลง ทำนองหลักเป็นผลงานการประพันธ์ของรองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปีกุรักษ์ต์ ได้แก่

- 1) โหมโรงสาธุการ
- 2) เพลงผกาภิรมย์ สองชั้น
- 3) เพลงพญานาค เถา

5. เสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยสร้างสรรค์ ดังนี้

1) นำเสนอรูปแบบผลการวิจัยเรื่องกระบวนการวิธีปรุงแนวเพลงด้วยเทคนิคกระจับปี และซอสามสายโดยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์จากการประมวลข้อมูลที่ศึกษามาสรุปเรียบเรียงเป็นรูปเล่มงานวิจัยสร้างสรรค์

2) วงดนตรีที่ใช้ในการสร้างสรรค์ คือ วงมโหรีเครื่องหก โดยเพิ่มฆ้องวงใหญ่เข้ามาเพื่อบรรเลงทำนองหลัก 1 วง

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยทำการสร้างสรรค์กระบวนการวิธีปรุงแนวเพลงสำหรับการบรรเลงกระจับปี่และซอสามสาย สร้างสรรค์ทางบรรเลงจำนวน 3 เพลง ได้แก่ 1. โหมโรงสาธนาการ 2. เพลงผกาภิรมย์ สองชั้น 3. เพลงพญานาค เถา ซึ่งเป็นเพลงที่รองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์ ได้สร้างสรรค์ขึ้น ดังนี้

1. เพลงโหมโรงสาธนาการ

โหมโรงสาธนาการ ใช้บรรเลงในลักษณะเพื่อการขับกล่อมและในแบบเพลงพิธีกรรม สังคีตลักษณ์ของเพลงโหมโรงสาธนาการ เป็นเพลงท่อนเดียว คือ A / B /

โครงสร้างเพลงโหมโรงสาธนาการ



ภาพที่ 3 โครงสร้างเพลงโหมโรงสาธนาการ

ที่มา : ผู้วิจัย

แนวคิดและลักษณะการแปรทำนองเพลงโหมโรงสาธนาการ

การสร้างสรรค์ทำนองกระจับปี่และซอสามสายเพลงโหมโรงสาธนาการนี้ผู้วิจัยแปรทำนองสร้างสรรค์แนวทำนองของซอสามสายและกระจับปี่ไว้ดังนี้

ด้านการแปรทำนองซอสามสาย ด้วยลักษณะอันโดดเด่นของซอสามสาย คือ ลักษณะการสีประสานเสียงระหว่างการสีสายเอกพร้อมกับสายกลาง และสายกลางพร้อมกับสายทุ้ม ทำให้เกิดเสียงที่เรียกว่าคู่ประสาน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของซอสามสาย ด้านการแปรทำนองโดยภาพรวมผู้แปรใช้แนวคิดในการดำเนินทำนองไม่ซับซ้อนมากนัก เพื่อเอื้อให้ผู้บรรเลงซอสามสายสีได้สะดวก ดังนั้นลักษณะการดำเนินทำนองจึงไม่ใช้วิธีการเก็บมากจนเกินไป นอกจากนี้ยังคำนึงถึงลักษณะการแปรทำนองที่ฉายทำนองหลักเพื่อแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์

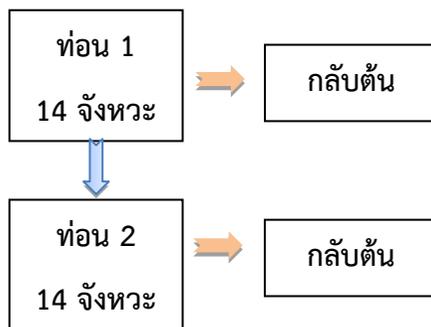
ด้านการแปรทำนองกระจับปี่ ด้วยกระจับปี่เป็นเครื่องดนตรีโบราณซึ่งยากต่อการสืบค้นลักษณะวิธีการดำเนินทำนองที่แท้จริง จึงใช้หลักการจากลักษณะวิธีการดำเนินทำนองอย่างเครื่องดนตรีประเภทตีต ได้แก่ ลักษณะการดำเนินทำนองของ “จับเปย” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีเขมรที่มีลักษณะทางกายภาพเหมือนกับลักษณะของกระจับปี่ของไทย ผู้ประพันธ์ทางแปรทำนองได้กำหนดลักษณะการเทียบเสียงของกระจับปี่ โดยกำหนดให้สายทุ้มกำหนดให้เทียบเสียงตรงกับเสียง **ซอล** และสายเอก เทียบตรงกับเสียง **เร** ระหว่างการแปรทำนองของกระจับปี่ตามลักษณะการเทียบเสียงที่กำหนดนี้ทำให้พบลักษณะเด่นที่สามารถสร้างอารมณ์เพลงที่แสดงถึงความขลังของการกระทบสายเปล่าทุก ๆ ท้ายวรรค โดยกำหนดให้เมื่อเสียงในวรรคใดวรรคหนึ่งจบเสียงสุดท้ายที่สายเอก กำหนดให้ตีกระทบพร้อมกับสายทุ้ม และเมื่อเสียงในวรรคใดวรรคหนึ่งจบเสียงสุดท้ายที่สายทุ้ม กำหนดให้ตีกระทบพร้อมกับสายเอก นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ทางแปรทำนองกำหนดให้ลักษณะการตีตกระจับปี่ใช้วิธีการตีตในลักษณะการตีตต่าง ๆ ทีละเสียง เพื่อฉายให้เห็นถึงทำนองหลักตามเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์

2. เพลงผกาภิรมย์ สองชั้น

เพลงผกาภิรมย์ สองชั้น ใช้เป็นเพลงสำหรับการบรรเลงขับร้อง และสามารถนำไปบรรเลงประกอบฟ้อน ส่วนทำนองของเพลงสามารถบรรเลงออกซุ้มได้

สังคีตลักษณะของเพลงผกาภิรมย์ เป็นเพลง 2 ท่อน คือ A / B /

โครงสร้างเพลงผกาภิรมย์ สองชั้น



ภาพที่ 4 โครงสร้างเพลงผกาภิรมย์ สองชั้น

ที่มา : ผู้วิจัย

แนวคิดและลักษณะการแปรทางเพลงพกาภิรมย์ สองชั้น

ด้านการแปรทำนองซอสามสาย ใช้ลักษณะเด่นคือ การสีกู่ประสานไว้ใน การแปรทำนอง โดยภาพรวมแนวคิดในการดำเนินทำนองไม่ซับซ้อนใช้สีแบบต่าง ๆ ผสมกับการสีเก็บบ้างนอกจากนี้ยังคำนึงถึงลักษณะการแปรทำนองที่ฉายทำนองหลักเพื่อแสดงให้เห็นถึงเจตนาารมณ์ของผู้ประพันธ์

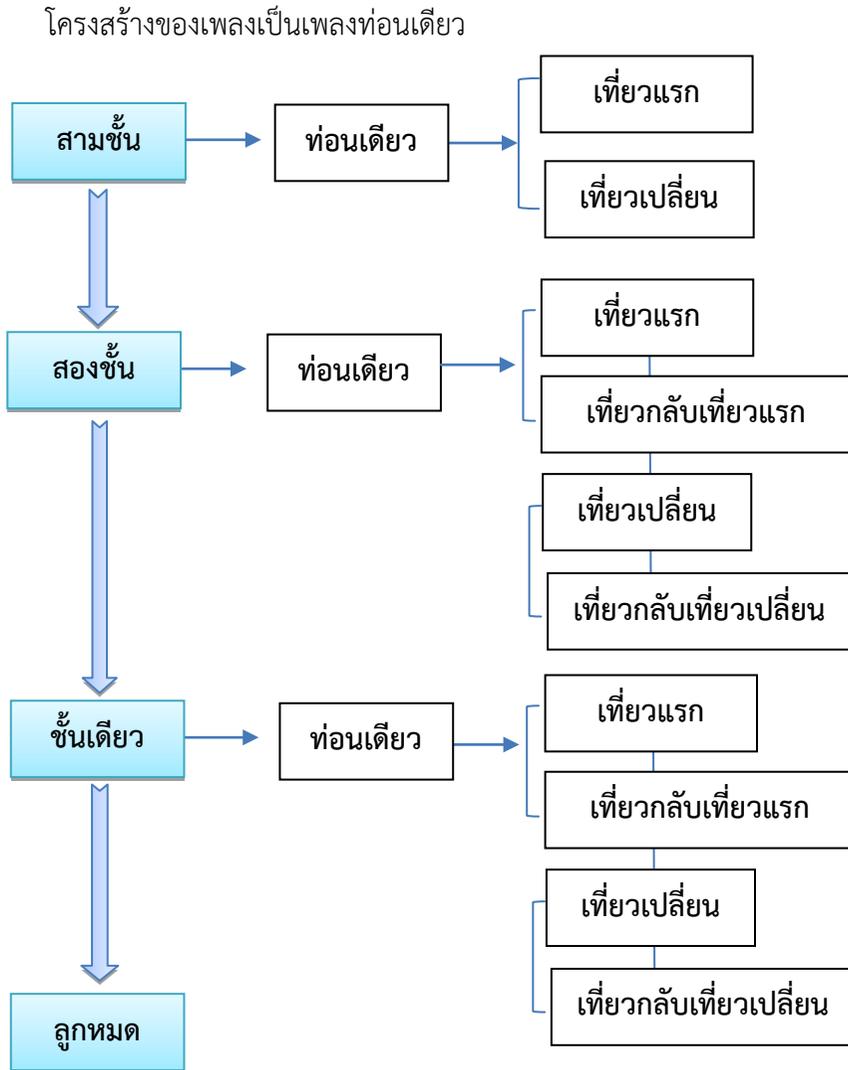
ด้านการแปรทำนองกระจับปี่ เพลงนี้เทียบเสียงกระจับปี่ สายทุ้ม เสียง โด สายเอก เสียงซอล ใช้หลักการจากลักษณะวิธีการดำเนินทำนองอย่างเครื่องดนตรีประเภทดีดได้แก่ ซิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ โดยการใช้แนวคิดการดำเนินทำนองของกระจับปี่ แปรทำนองในลักษณะการติดซ้ำเสียง ยังคงไว้ซึ่งทำนองหลักเป็นสำคัญ

3. เพลงพญานาค เถา

เพลงพญานาค เถา ประพันธ์ขึ้นใหม่โดยรองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์ ใช้เป็นเพลงสำหรับการบรรเลงและขับร้อง

สังคีตลักษณะของเพลงพญานาค เถา เป็นเพลง 3 อัตราจังหวะ มีทางเปลี่ยน คือ

สามชั้น	A / B /
สองชั้น	C D / E F /
ชั้นเดียว	G H / I J /



ภาพที่ 5 โครงสร้างของเพลงเป็นเพลงท่อนเดียว

ที่มา : ผู้วิจัย

แนวคิดและลักษณะการแปรทางเพลงพญานาค เถา

ลักษณะของอารมณ์เพลงตามคำประพันธ์ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้ประพันธ์ กล่าวถึงความศรัทธาของพญานาคมุจลินท์ต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยการแผ่พังพาน เพื่อป้องกันลมและฝน ดังนั้นผู้ประพันธ์ทางแปรทำนองจึงใช้แนวคิดการบรรเลงเพลงพญานาค ด้วยบันไดเสียงเดียวกับเพลงสาธุการ เพื่อสร้างสรรค์ท่วงทำนองให้เกิดความน่าเกรงขาม ดั่งการแผ่พังพานของพญานาคมุจลินท์ ด้วยการเปลี่ยนบันไดเสียงในการบรรเลง ซึ่งทำนองหลักของเดิมนั้น ท่วงทำนองของเพลงที่ใช้การบรรเลงนั้นปรากฏเป็นบันไดเสียง ฟา ดังนั้น

เพื่อให้เอื้อต่อการบรรเลงร่วมกันของซอสามสายและกระจับปี่ และอารมณ์ของเสียงซอสามสายที่เกิดเสียงประสานกันดูจากรูปผังพาดเนื่องจากลักษณะของเสียงประสานนั้นตามความเข้มของเสียงพร้อมกับแสดงถึงสีสันของเสียงที่พบเฉพาะในซอสามสาย ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดการเปลี่ยนบันไดเสียง ด้วยการบรรเลงในบันไดเสียง ซอล เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์เฉพาะของซอสามสายในลักษณะการสีคู่ประสานให้เกิดความเด่นชัดขึ้น

ด้านการแปรทำนอง ซอสามสาย ด้วยลักษณะอันโดดเด่นของซอสามสาย คือ ลักษณะการสีประสานเสียงระหว่างการสีสายเอกพร้อมกับสายกลาง และสายกลางพร้อมกับสายทุ้ม ทำให้เกิดเสียงที่เรียกว่าคู่ประสาน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของซอสามสาย ด้านการแปรทำนองโดยภาพรวมผู้แปรทำนองใช้แนวคิดในการดำเนินทำนองไม่ซับซ้อนมากนักเพื่อเอื้อให้ซอสามสายสีได้สะดวก ดังนั้นลักษณะการดำเนินทำนองจึงไม่ใช้วิธีการเก็บมากจนเกินไป นอกจากนี้ยังคำนึงถึงลักษณะการแปรทำนองที่ฉายทำนองหลักเพื่อแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์

ด้านการแปรทำนองกระจับปี่ เพลงนี้เทียบเสียงกระจับปี่ สายทุ้ม เสียง ซอล สายเอก เสียงเร ใช้แนวคิดการดำเนินทำนองของกระจับปี่ แปรทำนองในลักษณะการติดซ้ำเสียง ยังคงไว้ซึ่งทำนองหลักไว้เป็นสำคัญ

ตารางที่ 1 ตัวอย่างโน้ตคู่ประสานของซอสามสาย

		ล - - ซ	- ซ - ล	- ร - ท	- ล - -		
- - - ร	- - - ม	ร	- ร - -		- - - ฟ	- - - ม	- - - ร
- - - ล							

ที่มา : ผู้วิจัย

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการติดกระจับปี่ ติดกระทบสาย (ซ) และ (ร)

กระจับปี่

- ท ล ซ	ท ล ซ ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร ร	- ท ล ซ	ท ล ซ ม	ซ ม ร -	- ร - ม
			- - - ท			- - - ท	- - - ซ

ที่มา : ผู้วิจัย

ตารางที่ 3 ตัวอย่างเสียงลูกตกและกลุ่มเสียง

ทำนองหลัก

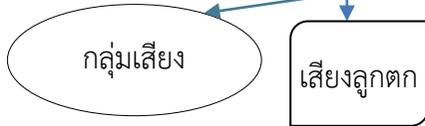
ท --	ท ล --	ล ช --	ช ม --	ท --	ท ล --	ช ม --	- ร - ม
- ล ช	-- ช ม	-- ม ร	-- ร ท	- ล ช	-- ช ม	-- ร ท	- ล - ท

ขอสามสาย

ช ท ล ช	- ล ช -						
	ม -- ม	ร ช ม ร	- ม ร -		ร ม - ม	ช ม ร ท	- ร - ม
			ท - ท	- ล - ท	ล - - -		- ล - -

กระบี่จับปี

- ท ล ช	ท ล ช ม	ล ช ม ร	ช ม ร ร	- ท ล ช	ท ล ช ม	ช ม ร -	- ร - ม
			- - - ท			- - - ท	- - - ช



สรุปและอภิปรายผล

สรุปผล

ผู้วิจัยได้ทำการสร้างสรรค์กระบวนการวิธีปรุงแนวเพลงด้วยเทคนิคสำหรับการบรรเลงกระบี่จับปีและขอสามสาย สร้างทางบรรเลงจำนวน 3 เพลง ได้แก่ 1. โหมโรงสาธการ 2. เพลงผกาภิรมย์ สองชั้น 3. เพลงพญานาค เถา ซึ่งเป็นเพลงที่รองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกัรัชต์ ได้สร้างสรรค์ขึ้น ดังนี้

1. เพลงโหมโรงสาธการ

โหมโรงสาธการ ประพันธ์ขึ้นโดยรองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกัรัชต์ เป็นเพลงท่อนเดียว 18 จังหวะ สังกัดลักษณะของเพลง คือ A / B / ใช้เป็นเพลงโหมโรงเพื่อเป็นการต่อยอดให้ทำนองเพลงสาธการสามารถบรรเลงได้โดยไม่ขัดกับกรอบความเชื่อและขนบเดิม ทำให้เพลงนี้สามารถบรรเลงในลักษณะเพื่อการขับกล่อมและในแบบเพลงพิธีกรรม เช่น บรรเลงขณะประธานผู้ประกอบพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ในการบรรเลงรวมวงในกรณีใช้วงมโหรี หรือวงเครื่องสายไทยใช้หน้าทับปรบไป สามชั้นตีประกอบเพลง แนวคิดและลักษณะการแปรทำนอง การสร้างสรรค์ทำนองกระบี่จับปีและขอสามสายเพลงโหมโรงสาธการนี้ผู้วิจัยแปรทำนองสร้างสรรค์แนวทำนองของขอสามสายและกระบี่จับปีไว้ดังนี้

ด้านการแปรทำนองซอสามสาย ด้วยลักษณะอันโดดเด่นของซอสามสาย คือ ลักษณะการสีประสานเสียงระหว่างการสีสายเอกพร้อมกับสายกลาง และสายกลางพร้อมกับสายทุ้ม ทำให้เกิดเสียงที่เรียกว่า เสียงคู่ประสาน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของซอสามสาย ด้านการแปรทำนองโดยภาพรวมผู้แปรใช้แนวคิดในการดำเนินทำนองไม่ซับซ้อนมากนัก เพื่อเอื้อให้ซอสามสายสีได้สะดวก ดังนั้นลักษณะการดำเนินทำนองจึงไม่ใช้วิธีการเก็บมากจนเกินไป นอกจากนี้ยังคำนึงถึงลักษณะการแปรทำนองที่ฉายทำนองหลักเพื่อแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์

ด้านการแปรทำนองกระจำปี ผู้วิจัยกำหนดการเทียบเสียงของกระจำปี โดยกำหนดให้สายทุ้มตรงกับเสียง ซอล สายเอกเทียบตรงกับเสียง เร การแปรทำนองกำหนดให้ลักษณะการตีกระจำปีใช้วิธีการตีในลักษณะการตีต่าง ๆ ทีละเสียง การตีทำนองเก็บและการตีกระทบสายเปล่าทุก ๆ ท้ายวรรค

2. เพลงผกาภิรมย์ สองชั้น

เพลงผกาภิรมย์ สองชั้น ประพันธ์ขึ้นใหม่โดยรองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์ เป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น มี 2 ท่อน ๆ ละ 14 จังหวะ สังคีตลักษณ์ของเพลงผกาภิรมย์ คือ A / B / ใช้เป็นเพลงสำหรับการบรรเลงขับร้อง และสามารถนำไปบรรเลงประกอบการฟ้อน ส่วนทำนองของเพลงสามารถบรรเลงออกซุ้มได้ แนวคิดและลักษณะการแปรทำนอง การสร้างสรรค์ทำนองกระจำปีและซอสามสายเพลงผกาภิรมย์ สองชั้นนี้ผู้วิจัยแปรทำนองสร้างสรรค์แนวทำนองของซอสามสายและกระจำปีไว้ดังนี้

ด้านการแปรทำนองของซอสามสาย ใช้ลักษณะเด่น คือ การสีคู่ประสานไว้ ในการแปรทำนอง โดยภาพรวมแนวคิดในการดำเนินทำนองไม่ซับซ้อน ใช้สีแบบต่าง ๆ ผสมกับการสีทำนองเก็บโดยยึดเสียงลูกตกและกลุ่มเสียงตามทำนองหลัก

ด้านการแปรทำนองกระจำปี มีการแปรทำนองในลักษณะทำนองใกล้เคียง ทำนองหลัก ใช้ลักษณะการตีถี่ การตีกระทบ และการตีซ้ำเสียง

3. เพลงพญานาค เถา

เพลงพญานาค เถา ประพันธ์ขึ้นใหม่โดยรองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์ เพลงนี้เป็นเพลงท่อนเดียว ท่อนละ 4 จังหวะ ในทุกอัตราจังหวะจะมีทิวเปลี่ยนแปลง ใช้เป็นเพลงสำหรับการบรรเลงและขับร้อง สังคีตลักษณ์ของเพลงแบ่งเป็นสามชั้น A / B / สองชั้น C D / E F / และชั้นเดียว G H / I J / แนวคิดและลักษณะการแปรทำนองผู้วิจัยเปลี่ยนแปลงบันไดเสียงในการบรรเลง ซึ่งทำนองหลักของเดิมนั้น ท่วงทำนองของเพลงที่ใช้การบรรเลงปรากฏเป็นบันไดเสียง ฟา ดังนั้นเพื่อให้เอื้อต่อการบรรเลงร่วมกันของซอสามสายและ

กระจับปี และอารมณ์ของเสียงซอสามสายที่เกิดเสียงประสานกันดูจากรแม่พังกานเนื่องจากลักษณะของเสียงประสานนั้นตามความเข้มของเสียงพร้อมกับแสดงถึงสีสันของเสียงที่พบเฉพาะในซอสามสาย ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดการเปลี่ยนบันไดเสียง ด้วยการบรรเลงในบันไดเสียง ซอล เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์เฉพาะของซอสามสาย ในลักษณะการสีคู่ประสานให้เกิดความเด่นชัดขึ้น

ด้านการแปรทำนองซอสามสาย โดยภาพรวมใช้แนวคิดในการดำเนินทำนองไม่ซับซ้อนมากนักเพื่อเอื้อให้ซอสามสายสีได้สะดวก ดังนั้นลักษณะการดำเนินทำนองจึงไม่ใช้วิธีการเก็บมากจนเกินไปโดยยึดเสียงลูกตกและกลุ่มเสียงตามทำนองหลัก

ด้านการแปรทำนองกระจับปี แปรทำนองในลักษณะการติดทำนองแบบห่าง ๆ ผสมกับการทำนองแบบเก็บและการติดซ้ำเสียง ยังคงไว้ซึ่งทำนองหลักไว้เป็นสำคัญ

อภิปรายผล

ผลงานสร้างสรรค์กระบวนวิธีปรุงแนวเพลงด้วยเทคนิคสำหรับการบรรเลงกระจับปี และซอสามสาย จำนวน 3 เพลง ได้แก่ 1. โหมโรงสาธการ 2. เพลงผกาภิรมย์ สองชั้น และ 3. เพลงพญานาค เภา ที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ขึ้นนั้นใช้การแปรทำนองโดยยึดทำนองหลักเป็นสิ่งสำคัญ แปรทำนองให้มีความกลมกลืนกับทำนองหลักและมีความเหมาะสมกับซอสามสาย และกระจับปี เพื่อแสดงลักษณะอันโดดเด่นของซอสามสาย คือ ลักษณะการสีเสียงคู่ประสาน และเพื่อแสดงลักษณะการติดกระจับปีใช้วิธีการติดในลักษณะการติดห่าง ๆ ทีละเสียง การติดทำนองเก็บ การติดรัวและการติดกระทบสายเปล่า สำหรับเพลงพญานาค เภา ผู้วิจัยเปลี่ยนบันไดเสียงในการบรรเลงจากทำนองหลักเดิมเสียง ฟา เปลี่ยนเป็นบันไดเสียง ซอล ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมและกลวิธีในการบรรเลงที่จะแสดงอัตลักษณ์เฉพาะของซอสามสายให้เกิดความเด่นชัดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการวิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ 1) รองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกักรัตน์ ยังมีเพลงที่ท่านได้ประพันธ์ไว้อีกหลายเพลง เช่น ตับเพลงเรื่องหมูป่า ขุนน้ำนางนอน เพลงนางพญาเสือด่า เพลงพระพิฆเนศายะ ควรมีการได้นำมาวิเคราะห์ในโอกาสต่อไป 2) พบวิธีการประพันธ์เพลงอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การประพันธ์โดยเริ่มจากทางห้องวงใหญ่ และทำนองแนวกลาง ๆ ไว้เพื่อสะดวกในการนำไปบรรเลง ในการประพันธ์เริ่มจากทำนองก่อน จากนั้นจึงแต่งบทร้องให้คล้องตามทำนอง ดังนั้นจึงไม่เป็นไปตามฉันทลักษณ์ของกลอน

3) รูปแบบการบรรเลงของเพลงมกาศิรินทร์ สองชั้น สามารถนำไปบรรเลงประกอบพ็อน ส่วนท้ายของเพลงสามารถบรรเลงออกซุ้ม 4) ลักษณะการเทียบเสียงของกระจับปี่ สายทุ้ม เสียง โด สายเอก เสียงซอล กระจับปี่ สายทุ้ม เสียง ซอล สายเอก เสียงเร และ 5) ลักษณะการตีตกระจับปี่ที่ยึดแนวของ “จับเปย” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีเขมรที่มีลักษณะทางกายภาพเหมือนกับลักษณะของกระจับปี่ของไทย และการตีของ “ซิ่ง” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ ควรค่าแก่การดำเนินการวิจัยต่อไป

รายการอ้างอิง

ธนิต อยู่โพธิ์. (2530). **หนังสือดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

พระบรมราชาบาท. (2562). [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 29 มิถุนายน 2562. เข้าถึงจาก

<https://www.thaihealth.or.th/Content/.html>

มานพ วิสุทธิแพทย์. (2533). **ดนตรีไทยวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

วรารักษ์ เชิดชู. (2561). **เพลงตับ “พิณทุกชนิดโรครามินีปฏิปทา”** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

ณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์, ศาสตรเมธี. รองศาสตราจารย์. สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2563.